

E.A. Bjørk: *Færøsk bygderet. Del 1-3. Tórshavn: Matrikulstovan, 1956-1963 (genoptr. 1984).*

Matrikulstovan, 3 bd., 26 cm. Kr. 400,-. De foreliggende tre bind kan karakteriseres som det mest omfattende og grundigste værk om færøske landboforhold. E.A. Bjørk (1918-72) var dommerfuldmægtig i Tórshavn 1951-63 og senere sorenskriver samme sted 1965-72. De første år på Færøerne benyttede Bjørk til intense studier i det omfattende dokumentariske materiale, der findes – for det meste upubliceret i forskellige arkiver – om retsforholdene i Færøernes gamle hovederhverv.

Vintrene 1956-58 holdt forfatteren en række forelæsninger for særligt indbudte, angiveligt for at afprøve sine resultater og meninger mod folk med lokalkendskab og praktisk erfaring. Forelæsningerne, samt de efterfølgende diskussioner, blev duplikeret og udgivet i begrænset oplag. Den nye udgave, der er et offset-genoptryk, er beriget med en række ældre udmærkede fotografier fra bygder og arbejdsituationer. At udgivelsen overhovedet er mulig, vidner om en udbredt historisk interesse i den færøske befolkning.

For at forstå de færøske bygders udvikling, funktion og skiftende problemer, er det nødvendigt med et indblik i de juridiske forhold, som første gang dokumenteres i »Seydabrævid« fra 1298. Bjørk ser de juridiske dokumenter på baggrund af den materielle produktin. Selv om vore fagområder tilsyneladende er vidt forskellige, så overlapper de i virkeligheden så meget, at geografer, der tager udgangspunkt i den materielle produktion og ser den i sin historiske udvikling, kan øse af denne rige kilde. Værket er i grunden et smukt eksempel på den sammenhæng og vekselvirkning, der er mellem den materielle produktionsmåde og den juridiske overbygning.

Hvert bind har en detaljeret indholdsfortegnelse, samt emne-, stednavne- og juridiske registre, som gør det let at søge i og arbejde med værket.

Rolf Guttesen

Susan A. Knox: *The making of the Shetland landscape.*

Donald, Edinburgh, 1985.

X, 255 s., ill. 25 cm. GBP 16.-.

Bogens centrale tema er landbrugsændringerne gennem »scattald division«,

som fandt sted på Shetlandsøerne især i perioden 1850-1880. Ordet scattald er af nordisk oprindelse og betyder skat-hold, dvs den del af jorden, som holder eller bærer skatten. Som arealklasse svarer den til commonty i Skotland eller hagi på Færøerne.

Afhandlingen falder i tre dele. Først beskrives landskabet inden ændringsprocessen satte ind med juridisk baggrund i Act of Division of Commonty fra 1695. Den fik dog først større praktisk betydning på Shetlandsøerne i anden halvdel af forrige århundrede. Termen landskab skal i denne bog nok tages med et vist forbehold, de fleste steder ville landbrugssystem dække sagen bedre. Dernæst beskrives selve opdelingen med et væld af detaljer og eksempler, som er fremdraget af forskellige hidtil ubenyttede arkivmaterialer. Tilsidst diskuteres følgerne af denne reform, som teknisk medførte et bedre landbrug med indhegning af brugene, dræning, gødskning og afgrøderotation. Bevægelsen fra subsistensbrug til markedsorientering produktion beskrives som en følge, men var nok i lige så høj grad godsejernes ledemotiv.

En hovedmangel i fremstillingen er, at man ikke får noget differentieret billede af ejendomsforholdene i landbruget og de konflikter, der har været mellem lairds (herremænd) og crofters (småhusemænd). Nok var crofter-befolkningen fattig, men efter forbedringerne forsvandt deres livsgrundlag og en meget stor del måtte emigrere. Befolkningsvæksten frem til 1861-tællingen beskrives kort, men der findes ingen diskussion af årsagerne til denne. Spredte passager i teksten antyder at man kunne søge en forklaring i produktionsforholdene, men dette tema udvikles slet ikke.

Først med Crofters' Holdings Act fra 1886 fik crofter-befolkningen visse grundlæggende rettigheder, og der blev dæmret op for den nådesløse udnyttelse af de fattige. Forfatteren mener at denne lov fastfros landbrugssituationen på øerne, hvilket hun nok har ret i.

Rolf Guttesen

Gerhard Sandner: *Zentralamerika und der Ferne Karibische Westen: Konjunkturen, Krisen und Konflikte 1503-1984.*

Steiner, Stuttgart, 1985.

X, 409 s., ill. & 9 kort. 25 cm.

DEM 78,-.

Forfatteren kalder sin bog for et historisk længdesnit siden kolonitidens begyndelse med de mange kriser og konflikter, som

området har gennemlevet frem til i dag, hvor U.S.A. er den vigtigste politiske faktor i et handlingsforløb, som både indeholder elementer af en øst-vest konfrontation og en nord-syd dialog. Det har været formålet ud fra et integreret synspunkt at bidrage til en fordybelse og forståelse af de historiske og rumlige sammenhænge i udviklingen. En gennemgang af områdets geologiske og morfologiske historie både til lands og til vands bruges som baggrund for det miljø, hvori de historiske episoder udspringer sig, og som har et fremtrædende element af søfartens ikke altid lige fredelige historie i form af smuglerhandel, piratisme og roveri samt den spansk-britiske søkrig 1739-48, hvori Panamatangen som et vigtigt trafikknudepunkt spiller en afgørende rolle. Disse mange interessante problemer er veldokumenterede gennem en grundig forskningsindsats, der medtager både store og små ting. Hovedvægten er lagt på den politiske-økonomiske udvikling af de mellemamerikanske stater fra Honduras til Colombia med forbindelser til Jamaica og er især spørgsmålet om kontrol med minedrift og plantagedrift samt naturligvis de trafikale støttepunkter på tangen.

Viggo Hansen

Local maps and plans from medieval England. Ed. by R.A. Skelton and P.D.A. Harvey.

Oxford University Press, Clarendon 1986.

XV, 376 s., ill. 37 cm. GBP 235.-.

I et oplag på blot 500 eksemplarer og med en forsinkelse på 10 år foreligger nu dette værk i formatet 38x30 cm. Det indeholder 30 ret så rå tegninger, der for orienteringens skyld ledsages af moderne geodætiske oversigtskort, og de må betragtes som bilag til de ofte lange, latinske tekster, der fremtræder som en slags juridiske dokumenter over lokale ejendomsforhold, indeholdende ejerskel med særlig fremhævelse af afvandingsforhold som floder og kanaler. Her er således tale om primitive matrikelkort. Man imponeres ikke af den middelalderlige tegnekunst, og kun et par af illustrationerne kan siges at have en vis historisk-geografisk interesse.

Viggo Hansen

Haack Atlas zur Zeitgeschichte. Hrsg.: Zentralinstitut für Geschichte der Akademie der Wissenschaften der DDR.

Haack, Gotha 1985. 73 s., kort. 35 cm. DM 38,-.